

Юридичні науки

УДК 343.98

Сергієнко Катерина Василівна

студентка

Національного університету «Чернігівська політехніка»

Serhienko Kateryna

Student of the

Chernigiv Polytechnic National University

Науковий керівник:

Осипенко І.П.

старший викладач

Національний університет «Чернігівська політехніка»

**ВСТАНОВЛЕННЯ ПЕРВІСНОГО ВИГЛЯДУ І ЗМІСТУ
ДОКУМЕНТА
SETTING THE ORIGINAL LOOK AND CONTENT OF THE
DOCUMENT**

Анотація. У даній роботі було досліджено питання щодо встановлення первісного вигляду і змісту документа.

Зазначено про те, що на практиці інколи виникають випадки, коли документи, які мають важливе значення для встановлення істини, пошкоджені – тексти залиті, закреслені чи замазані певними барвниками. Для цього експерти в кожному конкретному випадку, в залежності від характеру ушкодження застосовують ряд методів для встановлення первісного вигляду і змісту документа.

У підсумку, наголошено на тому, що для відновлення пошкоджених документів необхідно провести ряд процедур, що залежать від типу пошкодження. Наприклад, якщо документ замазаний брудом, його можна

очистити спеціальними засобами, які не пошкоджують сам документ. Якщо документ розірваний, його можна склеїти з використанням клею, який не буде видно після склеювання. Після відновлення пошкодженого документа, необхідно звернути увагу на його зміст і визначити, чи має він якусь інформацію про подію злочину.

Ключові слова: експертиза, документи, письмо, речові докази, спалення, залиття, тайнопис.

Summary. In this work, the issue of establishing the original form and content of the document was investigated.

It is noted that in practice, sometimes there are cases when documents that are important for establishing the truth are damaged - the texts are filled in, crossed out or smeared with certain dyes. For this, experts in each specific case, depending on the nature of the damage, use a number of methods to establish the original appearance and content of the document.

In conclusion, it was emphasized that in order to restore damaged documents, it is necessary to carry out a number of procedures depending on the type of damage. For example, if the document is smeared with dirt, it can be cleaned with special means that do not damage the document itself. If the document is torn, it can be glued together using glue that will not be visible after gluing. After restoring the damaged document, it is necessary to pay attention to its content and determine whether it has any information about the crime event.

Key words: examination, documents, writing, physical evidence, burning, pouring, secret writing.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що документи, які потрапляють у сферу розслідування, іноді бувають пошкоджені: порвані, спалені, вимазані брудом, смолою, барвниками, покриті тонкими шарами паперу, дерева, клею тощо. Для використання в доказах необхідно перш за

все встановити документ в цілому, ознайомитися з його змістом і визначити його приналежність до події злочину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематиці встановлення первісного вигляду і змісту документа були присвячені праці таких вчених як Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. та інші.

Виклад основного матеріалу. Документи - письмові докази мають значення для встановлення істини у справі завдяки лише своєму змісту (наприклад, висновок експерта, акт ревізії тощо). При цьому вони не є об'єктом криміналістичного дослідження і можуть замінюватися у справі копіями або дублікатами [3, с. 67]. У практиці техніко-криміналістичних досліджень звичайно мають справу з письмовими документами як речовими доказами.

У судово-слідчій практиці інколи виникають випадки, коли документи, які мають важливе значення для встановлення істини, пошкоджені - тексти залиті, закреслені чи замазані певними барвниками. Можливість прочитання таких записів і обрання відповідних методів дослідження залежать від таких факторів:

- 1) який барвник використовувався для виконання запису;
- 2) який саме барвник було застосовано для пошкодження записів;
- 3) з якого матеріалу виготовлено основу документа [1, с. 56].

Дослідження розірваних, зім'ятих, зжованих документів - це складний і важливий процес, який потребує уважності, точності та досвіду.

Перш за все, при дослідженні розірваних документів необхідно їх оглянути та вилучити на місці виявлення. Потім знайдені частинки збирають на білий аркуш паперу, а вологі шматочки слід висушити, розправити та прикрити шматком скла. Важливо не тільки зібрати усі частинки документа, але й зафіксувати їх розміщення на аркуші паперу, щоб потім можна було легко зібрати їх у правильному порядку.

Далі, переміщуючи шматочки пінцетом, дослідники намагаються з'єднати їх у єдине ціле за лініями розчленування. Це дозволяє встановити походження шматочків, визначити вид документа, його зміст і належність до розслідуваної події.

Якщо документ розірваний, то його не можна склеювати або наклеювати на підкладку, оскільки це може пошкодити історичну цінність документа і знизити його достовірність. Тому такі документи рекомендується поміщати між аркушами прозорого матеріалу, наприклад, скла або оргскла.

Виявлення записів на спалених документах має свої особливості. Вплив високих температур на матеріал документа змінює його властивості. Так, при температурі близько 500°C папір стає крихким і при доторканні руйнується. При такому стані документів виявити записи неможливо. Відновити записи в документах стає можливим за умови, що вони були піддані температурі не більш ніж 150-250°C.

З такими документами необхідно поводитись дуже обережно. Дрібні шматочки вилучаються за допомогою гумової груші. Перед дослідженням спалений документ необхідно розправити, для чого документ рекомендується обробити водним розчином гліцерину (10-20%) або водяною парою [4, с. 70].

Для встановлення текстів спалених документів застосовується комплекс методів. У таких випадках ефективними виявляються огляд в косопадаючому світлі, огляд в ультрафіолетових променях, різні фотографічні методи дослідження, відбілювання поверхні документа перекисом водню.

Для виявлення записів на спалених документах можуть бути застосовані різні методи аналізу. Один з таких методів - це використання мікроскопа. Можна використовувати як світловий, так і електронний мікроскоп. Якщо записи на документі були виконані за допомогою

стандартних чернил, то на спаленому документі можуть бути помітні сліди пігментів.

Ще одним методом аналізу є спектроскопія, яка дозволяє визначити склад матеріалу, з якого був зроблений документ, і виявити хімічні зміни, що сталися під час спалення. Також можна використовувати інфрачервону спектроскопію, що дозволяє виявити присутність органічних сполук, таких як крохмаль або целюлоза.

Одним з найбільш ефективних методів відновлення записів на спалених документах є діагностична фотографія. Для цього фотографують спалений документ в різних режимах, використовуючи різні типи освітлення, наприклад, в ультрафіолетовому світлі.

Потім отримані фотографії обробляють за допомогою комп'ютерних програм для виділення слідів тексту.

Інший метод - відбілювання поверхні документа перекисом водню. При цьому процесі перекис водню руйнує тканину, що наявна на поверхні документа, відбілюючи його. Цей метод може бути корисним для виявлення слідів тексту на спалених документах з білого паперу [2].

Тайнопис є одним з методів захисту інформації, коли важливі дані приховуються від незаконних отримувачів. Для виявлення тайнопису можна використовувати різні методи, зокрема огляд документа в косопадаючих променях, прасування паперу, запилення поверхні паперу порошками, окурювання його парами різних речовин, фотографування в ультрафіолетових променях, рентгенівське опромінення, хімічний аналіз і спеціальні методи виявлення невидимих текстів.

Виявлення залитих і закреслених текстів є можливим за допомогою огляду документа на провіт або в косопадаючому світлі. Позитивний результат може дати огляд з використанням світлофільтра того самого кольору, що й барвник, яким залитий текст документа. Закреслені тексти

можуть бути встановлені за рельєфом штрихів на зворотньому боці документа.

Відомими методами дослідження залитих текстів є:

- 1) кольоророзрізнення – спосіб фотозйомки із застосуванням світлофільтрів;
- 2) фотозйомка в інфрачервоних променях (доцільна при виявленні запису, який виконаний речовиною, що поглинає ці промені);
- 3) фотозйомка у проникаючому світлі та косопадаючих променях та інше [5, с. 88].

Ці методи дослідження залитих текстів використовуються в криміналістиці, щоб виявити зміст зіткнених або прихованих документів. Однак, вони також можуть застосовуватися в інших галузях, таких як історія, археологія, реставрація та консервація документів і мистецтва.

Огляд з використанням світлофільтра того самого кольору, що й барвник, яким залитий текст документа, є дуже ефективним методом, оскільки фільтр дозволяє виділити залитий текст за рахунок різниці в кольорі між ним та незалитим текстом.

Фотозйомка в інфрачервоних променях може допомогти виявити запис, який виконаний речовиною, що поглинає ці промені. Інфрачервоні промені проходять крізь деякі матеріали, такі як інчі, але поглинаються іншими, такими як чорнило або фарба.

Фотозйомка у проникаючому світлі та косопадаючих променях можуть виявити рельєф штрихів закреслених текстів на зворотньому боці документа, оскільки вони дозволяють проникнути крізь папір та виділити рельєфні зміни.

Закреслювання - це нанесення барвника пишучим (друкуючим) приладом (ручка, олівець, кегль). Закритий текст у документі треба розуміти як текст, що перебуває під шаром якогось твердого предмета (папір, тонкий шар дерева, тканини тощо).

Відновлення таких текстів доручають експерту, який застосовує:

а) Вивчення документів "на просвіт" - це оглядання документа під різними кутами, в освітленні, щоб побачити будь-які сліди тексту, які можуть бути видимі під прозорими шарами.

б) Дослідження властивостей відображення і поглинання барвників штрихів і маскуючої плями - це вивчення, які барвники використовувалися для написання тексту та як вони взаємодіють з матеріалом, на якому текст був написаний.

в) Видалення плями фізико-хімічними методами - це метод, за допомогою якого експерт може видалити маскуючу пляму з документа, щоб зробити текст більш видимим.

г) Посилення контрасту шляхом кольороподілу барвника штрихів тексту і маскуючого - це метод, за допомогою якого експерт може збільшити контраст між текстом та маскуючим шаром, щоб текст став більш читабельним.

г) Колірну трансформацію - це метод, за допомогою якого експерт може змінити кольори на документі, щоб зробити текст більш видимим.

д) Збудження люмінесценції - це метод, за допомогою якого експерт може використовувати світло, щоб знайти сліди тексту на документі, які можуть бути невидимі за звичайних умов.

Висновки. Отож, для відновлення пошкоджених документів необхідно провести ряд процедур, що залежать від типу пошкодження. Наприклад, якщо документ замазаний брудом, його можна очистити спеціальними засобами, які не пошкоджують сам документ. Якщо документ розірваний, його можна склеїти з використанням клею, який не буде видно після склеювання.

Після відновлення пошкодженого документа, необхідно звернути увагу на його зміст і визначити, чи має він якусь інформацію про подію злочину. Це може включати інформацію про місце, час, учасників,

обставини події та інше. Для цього можна використати методи фізичної та хімічної експертизи, аналізу рукопису, порівняння з іншими документами та інші методи дослідження.

Після того, як документ був відновлений та проаналізований, він може бути використаний як доказ у справі. Однак, необхідно враховувати, що пошкодження документа може вплинути на його достовірність та достатність як доказу, тому варто звернутись до кваліфікованого експерта, який зможе зробити висновки про можливі наслідки пошкодження.

Література

1. Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Навчально-методичний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 304 с.
2. Техніко-криміналістичне дослідження документів: встановлення змін, текстів, підробок. 2022. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Техніко-криміналістичне_дослідження_документів:_встановлення_змін,_текстів,_підробок
3. Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наук. пр. / Віктор Шевчук ; упоряд.: Н. А. Чмутова. Харків : Право, 2020. 1280 с.
4. Пряхін Є. В. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.
5. Загальна теорія криміналістики: генеза та сучасний стан: монографія / Володимир Журавель. Харків : Право, 2021. 448 с.

References

1. Vorobey O.V., Melnikov I.M., Voloshyn O.G. Technical forensic examination of documents. Educational and methodological manual. K.: Center of Educational Literature, 2008. 304 p.
2. Technical and forensic investigation of documents: identification of changes, texts, forgeries. 2022. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Technical-forensic_investigation_of_documents:_installation_of_changes,_texts,_forgeries
3. Forensics: traditions, innovations, perspectives: a selection of sciences. pr. / Viktor Shevchuk; Edited by: N. A. Chmutova. Kharkiv: Pravo, 2020. 1280 p.
4. Pryakhin E. V. Forensic means and methods of investigation of criminal offenses: study guide. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2022. 164 p.
5. General theory of criminology: genesis and current state: monograph / Volodymyr Zhuravel. Kharkiv: Pravo, 2021. 448 p.